

FOTOGRAFIES: CARLES MITJA

L'autor de l'article amb l'herbari de Joan Isern.

Joan Isern de Setcases, un botànic i el seu herbari

MANUEL IBARZ I ROQUETA

Els instituts d'ensenyament secundari o de batxillerat foren creats l'any 1845. El de Girona, que inicià la seva activitat el mateix curs 1845-46, fou instal·lat a l'antic convent dels Caputxins, dit de Sant Antoni, al carrer de la Força. Aquell vell casal, que per la funció docent no reunia gaires condicions, fou abandonat l'any 1967, per traslladar-lo a l'edifici actual, situat a les Pedreres. Durant el trasllat, aparegué en un armari de l'aula de ciències un herbari ignorat i oblidat, que va

resultar ser obra de Joan Isern i Batlló, el qual en els seus anys de maduresa va ser un rellevant botànic.

Seminarista i botànic

Isern, nascut l'any 1821 a Selcases, era fill d'una família dedicada a la ramaderia i d'un cert nivell econòmic, encara que no pot dir-se que fos rica. Era fradistern i per tant sabia que hauria de guanyar-se la vida fora de casa.

De menut collaborà a les tasques familiars i mentrestant aprengué a llegir, escriure i comptar. Aviat el dugueren a Camprodon on estudià llatí.

Acabat aquest aprenentatge, hagué d'emprendre una carrera. Probablement per influència dels seus pares i seguint un costum molt estès en aquella època, entrà al Seminari de Girona. No era pas la seva, la vocació de sacerdot, sinó la de la botànica, que des de sempre l'havia atret apassionadament.

Els ensenyaments del seminari, en els quals hi mancaven les ciències naturals, resultaven tan àrids per a ell que decidí, ja abans d'acabar el curs, traslladar-se al Seminari de Barcelona, amb l'esperança de poder simultanejar aquells estudis amb els que constituïen la seva passió: les ciències naturals i especialment la botànica.

Els volums de l'herbari, a l'Institut Vicens Vives.

Assistia amb entusiasme a les classes del doctor Manuel Comeiro Penido, que fou el primer catedràtic de botànica de la Facultat de Ciències i pel qual sentia una profunda admiració. Mentrestant continuava els seus estudis eclesiàstics. Per aquella època la seva situació econòmica era molt precària, de manera que per anar vivint es dedicava a recollir plantes que venia als herbolaris i a més donava classes a alguns minyons als quals ensenyava de llegir i escriure.

Veient que la seva vocació no era pas la de sacerdot i que el cultiu de la botànica no li donaria per viure, decidí seguir la carrera de medicina,

L'herbari de Girona

Per tal de poder ingressar a la facultat, li calia el grau de batxiller en filosofia i per aquest motiu tornà a Girona. Era l'any 1845 i per aquell temps s'havia emprès una profunda reforma de l'ensenyament. S'havien creat els instituts provincials, dels quals el de Girona sembla que era dels millors d'Espanya. Li foren convalidades algunes assignatures del pla d'estudis per haver-les cursat amb molt bones qualificacions al seminari,

de manera que en un sol curs aprovà totes les que no li foren convalidades. Al mateix temps, aprofità aquell any per iniciar aquest herbolari, per encàrrec del director de l'Institut, que a canvi, li oferí allotjament i una petita retribució mensual.

Amb relació a aquest herbari, trobem a la memòria de l'institut, corresponent al curs 1849-50, el paràgraf següent:

«Siendo un buen herbario un precioso auxiliar para el estudio de la Botánica, el anterior Señor Director adquirió en 1845 uno formado de trescientas especies de plantas de las provincias de Aragón, que si bien suficiente entonces para las apremiantes necesidades de la enseñanza, presenta el inconveniente de ser bastante antiguo e incompleto y de estar clasificado por el sistema sexual de Linneo, así que se miró como una necesidad de formación de otro nuevo, arreglado y clasificado conforme al sistema natural de Jussieu y Decandolle, trabajo que se encargó al colector i apreciable botánico catalán Juan Isern Batlló. Consta ya este herbario en el día, de unas seiscientas especies perfectamente disecadas, arregladas y clasificadas por familias

y de doscientas especies que deben todavía ser distribuidas a las correspondientes familias a que pertenecen, cuya distribución tendrá lugar al regreso de la excursión botánica que está practicando en la actualidad en varias provincias de España el señor Isern, que irá sucesivamente aumentando su número hasta el de mil quinientas especies. Los ejemplares han sido envenenados para su conservación y corresponden a especies escogidas y colectadas en las cuatro provincias de Cataluña, en las de Aragón y gran parte en las cordilleras de los Pirineos, perteneciendo muchas de ellas a especies sumamente raras y tenidas en gran estima por los naturalistas, algunas descubiertas por el expresado D. Juan Isern por primera vez en nuestro país y otras cuya localidad sólo se expresaba de un modo general, tales son, entre otras las siguientes: Anemone narcissiflora, Delphinium montanum, Aquilegia pyrenaica, Potentilla alchi milloides, Cistus aureus, Onopordon pyrenaicum, Arbutus alpinus, Linaria piseleriana, Astragalus aristatus, Crocus versicolor, Verbena nodiflora, Linaria timifolia, Tofieldia palustris, Antirrhinum sempervirens, Gratiola officinalis, Aeretia alpina, etc.»

Estudis de Medicina

En iniciar-se el curs següent, Isern tornà a Barcelona per començar els estudis de medicina. El seu interès per la Botànica no minvà pas, sinó al contrari, seguí cultivant-la intensament. Féu coneixença amb botànics estrangers com Bobani, Webb i Bentham i fou molt ben considerat per personalitats acadèmiques de la Universitat de Barcelona, de la qual fou nomenat collector. Així, en el pròleg de l'obra *Introducción a la Flora de Cataluña y catálogo razonado de las plantas observadas en esta región*, el seu autor, el doctor Antoni Cipriano Costa, que substituï el doctor Colmeiro a la càtedra de botànica de la Facultat de Ciències, cita entre les persones que col·laboraren en la seva preparació a «D. Juan Isern, colector que fué aquí durante poco tiempo y ayudante ahora del Museo de Madrid»

Durant els estius, continuava engruixint amb noves aportacions l'herbari de l'Institut de Girona.

D'aquesta manera passaren tres anys, durant els quals cursà els tres primers cursos de medicina, obtenint bones qualificacions. Algunes de les

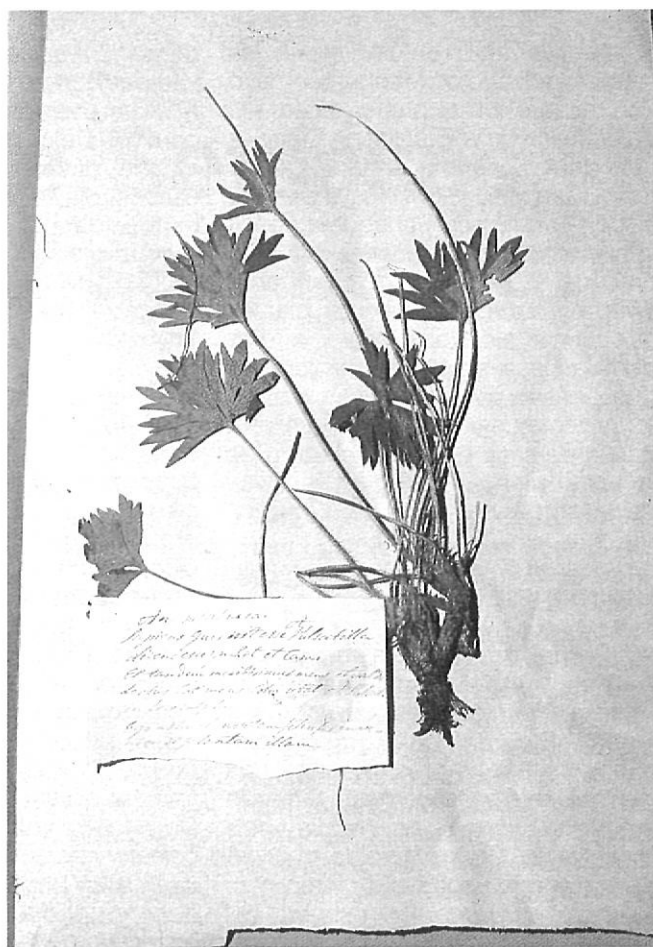
Centenars d'espècies perfectament dissecades.

persones que més el tractaren i que coneixien les seves dots, li aconsellaren traslladar-se a Madrid.

Isern era molt pobre i per tal que pogués presentar-se dignament, els seus amics, entre els quals es comptaven molts catedràtics de la universitat, decidiren ajudar-lo econòmicament. Els membres del claustre uni-

versitari, sense distinció de facultats, hi contribuïren. Es recollí una quantitat important que li permeté realitzar el viatge i instal·lar-se. A Madrid fou nomenat collector del Museu de Ciències. L'any acadèmic 1851-52 cursà el quart any de medicina a l'antic col·legi de Sant Carles.

Isern, que fou sempre un alumne

Algunes mostres del material recollit.

aprofitat i treballador, anà perdent l'interès per la medicina més atret cada dia per la botànica. Les seves herboritzacions aportaven nous coneixements i nous materials al Museu. Amb tot i això, continuà la carrera amb aprofitament i li fou concedit el grau de batxiller en medicina, l'any 1854.

Metge a Valdemoro

Aquell mateix any es declarà una epidèmia de còlera que produí gran nombre de víctimes a Madrid i poblacions de la rodalia. L'any següent reaparegué l'epidèmia encara amb més virulència, produint estralls en la població. Alguns pobles de la província de Madrid es quedaren sense metge, perquè també havia contret la malaltia o perquè n'havia mort víctima. Un d'aquests pobles fou Valdemoro, on s'hi trobava Isern, herboritzant. Sense pensar-ho gens, es presentà a l'alcalde per oferir-se com a metge. Acceptà el seu oferiment i es posà immediatament a la feina, sense regatejar cap sacrifici. Passà molts dies sense descansar i quasi sense menjar, i encara que era un home de cons-

titució privilegiada, la malaltia també pugué amb ell. Llavors necessità qui el cuidés i una bona família del poble l'acollí a casa seva. Un cop guarit i recuperat, es casà amb la filla d'aquella família. La seva muller es deia Tomasa del Olmo.

La Facultat de Ciències, que per aquells temps havia introduït algunes reformes, ascendí a Isern, passant-lo de col·lector a ajudant, amb l'obligació de preparar les classes pràctiques i d'encarregar-se de la biblioteca del jardí botànic.

Tres anys i mig a Amèrica

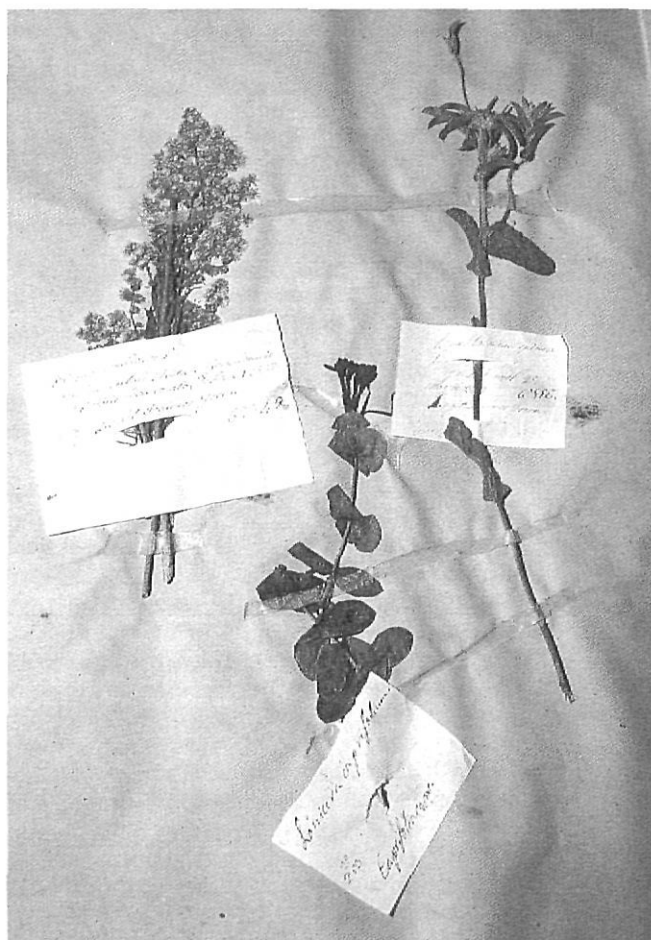
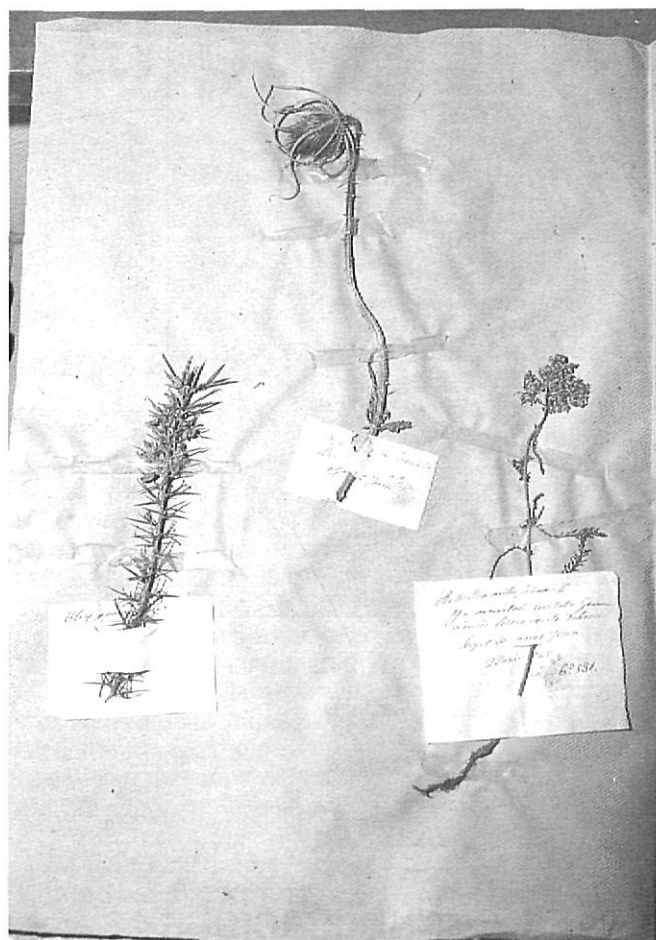
Aprofitant l'expedició d'una escuadra al Pacífic, amb el fi de recolzar el delegat regi al Perú, el Ministeri de Foment nomenà una comissió científica molt escollida per tal d'estudiar la flora i la fauna del nou continent i destinada a recollir la major quantitat possible de materials amb destinació al Museu. Un dels proposats fou Isern que acceptà, embarcant amb els seus companys d'expedició a Cadis, el 10 d'agost de 1862, a bord de la fragata «Triunfo».

L'expedició, que durà quasi tres anys i mig, fou un seguit de penalitats, però les aportacions en el terreny científic foren molt interessants. Isern tingué oportunitat de realitzar nombroses i curioses observacions i de recollir abundós material.

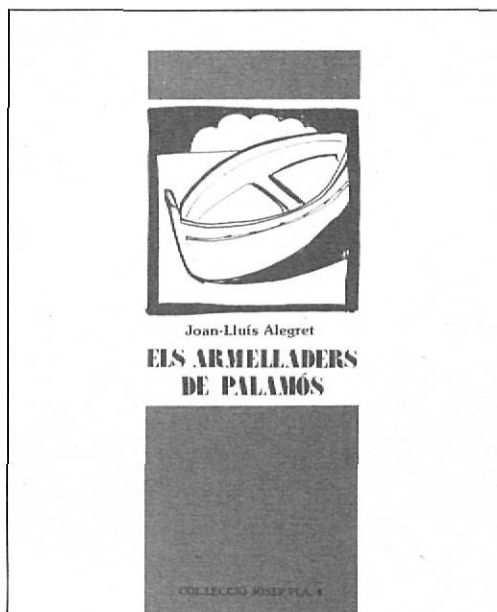
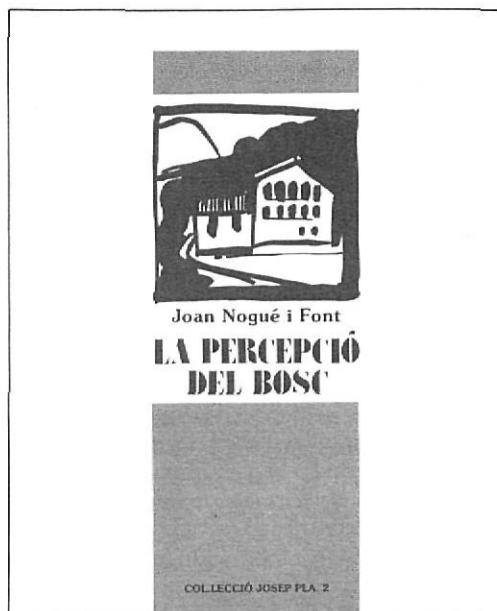
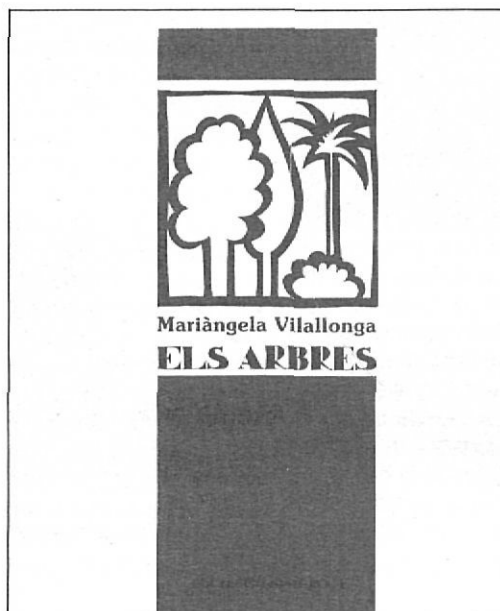
Cap al final del viatge —setembre de 1865— Isern començà a experimentar els primers símptomes d'una hepatitis que acabaria amb ell ràpidament. En efecte, els expedicionaris arribaren a Madrid el 18 de gener de 1866 i cinc dies després, és a dir el 23 de gener, moria l'insigne botànic de Setcases.

Manuel Ibarz és catedràtic d'Institut

Aquest article tindrà una segona part amb l'estudi de l'Herbari personal del Dr. Isern.

Entre el periodisme i la literatura

Acaba d'aparèixer:
OMBRES I DIES d'Antoni Puigvert

COL·LECCIÓ JOSEP PLA

Servei d'Estudis, Documentació i Publicacions
Pujada de Sant Martí, 5 - Tel. 20 57 00, ap. cor. 11 - 17080 GIRONA